

Список використаних джерел та літератури:

1. Дьяконов И. М. Старо-вавилонские законы. Комментарий / И. М. Дьяконов, Я. М. Магазинер // Вестник древней истории. – 1952. – № 3 (40). – С. 262–303.
2. История Древнего Востока. Тексты и документы : [учеб. пособ.] / [под ред. В. И. Кузищина]. – М. : Высшая школа, 2002. – С. 167–191.
3. Саггс Х. Вавилон и Ассирия. Быт, религия, культура / [пер. с англ. Л. А. Карповой] / Х. Саггс. – М. : Центрполиграф, 2004. – 234 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://issuu.com/874349/docs/b9fd0cf6d9a7f5>
4. Dyneley P. J. Review: The Code of Hammurabi // The American Journal of Theology. – 1904. – July (vol. 8, № 3). – P. 601–609. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.jstor.org/stable/3153895?seq=9#page_scan_tab_contents
5. Закони вавилонського царя Хаммурапі (повний текст) // Електронна бібліотека Історичного факультету МГУ імені М. Г. Ломоносова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/hammurap.htm>
6. Закони вавилонського царя Хаммурапі (повний текст українською). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hammurabi.esy.es/>

Кравчук Світлана Василівна

студентка магістратури

Житомирський державний університет імені Івана Франка

«Руська правда» як одна з найдавніших пам'яток правової думки в Україні

Український народ має дуже давню та багатогранну історію. Окремої уваги заслуговують аспекти, що стосуються регулювання суспільно-правових відносин. Одним із перших юридичних документів, який виник на українських землях, була «Руська правда». Це був свого роду синтез норм звичаєвого права та державного законодавства. Норм та приписів цього документу люди дотримувались століттями, що свідчить про її авторитетність та ефективність у сфері врегулювання суспільних відносин. Завданням даного дослідження є аналіз «Руської правди» як української правової пам'ятки, її вплив на розвиток правової системи України. Дослідженням даної теми займалися такі видатні науковці як В. Татіщев, М. Максименко, О. Зимін, І. Еверс та інші. Об'єктом його виступає українське середньовічне право, а предметом – сама «Руська правда».

Статті цього документу дають широке уявлення про стан правової системи на українських землях доби Київської Русі та основні відмінні риси її функціонування. Це, в першу чергу, нерівноправність. Ті особи, що належали до вищих верств суспільства, були наділені більш широкими правами. Це проявлялось у мірі покарання та відшкодування завданих збитків [3, с. 98]. Іншою характерною особливістю є те, що поняття злочину не розмежовувало цивільні та кримінальні правопорушення.

Основним завданням «Руської правди» було створення єдиної системи норм, якими повинно було користуватись суспільство, аби справедливо судити тих, хто вчинив злочин та визначати міру збитку постраждалим сторонам.

Свідченням її актуальності у середньовічному суспільстві є широке використання, про що говорить значна кількість списків. У ній було описано що варто називати злочином, які покарання слід за них призначати та як здійснювати суд. Крім

того, «Руська правда» має казуальний характер – здійснено спробу вчинення правосуддя у різних ситуаціях.

У історичній та юридичній науках прийнято розділяти цей документ на три редакції: Коротку, Велику Правду(Поширену) і Скорочену.

Коротка містить у собі «Правду Ярослава», «Правду Ярославичів», «Покон вірний» та «Урок мостникам». Містила вона 43 статті, які стосувались встановлення та покарання за вбивство людини, побиття, посягання на чуже майно та способи його повернення тощо.

Крім того, відмітною рисою «Правди Ярослава» була заміна смертної кари на грошовий відкуп за найбільш поширені злочини. Проте було узаконено поняття кровної помсти, хоч і значно обмежувалось коло родичів, які могли здійснювати правосуд. Серед основних питань, які піднімались у ній, були: прийняття спадщини, землеволодіння, становище населення, зокрема холопів.

«Правду Ярославичів» було складено дещо пізніше, синами князя: Ізяславом, Святославом та Всеволодом. У ній майнове розшарування стало більш помітним, тому акцент був зроблений на захисті прав вищих верств населення. Також скасовувалась кровна помста, що замінювалась грошовим відкупом, який відходив до казни.

«Покон вірний» регламентував у більшій мірі розмір податку (не данини), на який утримувались дружинники, що приїжджали від князівського імені чинити суд на місці скоєння злочину. «Урок мостникам» визначав розмір побору для сплати заробітної плати людям, що займались ремонтом та будівництвом мостів міста.

Велика, або Просторова Правда пов'язана з ім'ям В. Мономаха і складалась із двох частин: «Суд Ярослава» (статті 1–52) і «Статут Володимира Мономаха»(статті 53–121). У ній було доопрацьовано минулу редакцію, внесено деякі корективи та доповнено. Датовати її можна приблизно 1113 р., адже саме зі сходженням на князівський престол В. Мономах видав свій збір законів, що в більшій мірі стосувався фінансової сфери: ділових торговельних відносин купецтва та міщан.

Цей документ вміщав 70 приписів, які стосувались не лише кримінального права, а й сфери цивільних правовідносин [1, с. 254]. Крім того, регламентувався порядок укладення договорів різних видів та передбачались міри покарання за недотримання їх умов. За купецтвом закріплювались особливі привілеї на ведення їх професійної діяльності. Приміром, у разі штурму чи пограбування корабля з товарами, лихварі повинні були надати боржнику можливість відстрочення боргу. Проте, якщо збитки були завдані через провину самого купця, то його можна було продати і він ставав холопом. Також купці мали право укладати договори зі свідками.

Важливим досягненням цього документу було врегулювання відносин між феодалом та його васалами. Цей факт є свідченням поглиблення відносин у феодальному суспільстві та закріпачення простого населення [2, с. 185]. Селянин втрачав особисту свободу і ставав залежним від феодала. Він не мав права піти від нього, міг бути покараний своїм паном. Попри це лишались деякі права: законодавство захищало життя, власність та особисті права такої людини, проте не в такій мірі як вільного селянина чи міщанина.

Починаючи з середини XII ст. цей «Устав» об'єднали зі скороченою «Руською правдою» та іншими уставами князів під загальною назвою – Суд Ярослава. Крім того, було здійснено доопрацювання цього зводу, орієнтуючись на норми права Візантійської імперії як зразка правової думки. Таким чином, всі зібрані воєдино

документи поділили на дві частини: Правда Ярослава (1–52 статті) та Устав В. Мономаха (53–121 статті) [1, с. 265].

Доопрацьований і систематизований варіант був більш обширним, тобто зачіпав регулювання різних сфер суспільного життя, на відміну від попередніх редакцій. Це і сімейне, і цивільне, і кримінальне, і процесуальне та інші галузі права. Частина, складена В. Мономахом, регулювала питання у сфері спадкування, вотчин, адміністративного управління та правового становища різних верств населення [1, с. 277]. Фактично, коли в контексті вживається поняття «Руської Правди», то мається на увазі саме Просторова «Руська Правда», адже її норми та приписи були головним джерелом права Русі протягом періоду феодальної роздробленості.

Скорочена ж версія «Правди» з'явилась дещо пізніше, приблизно з середини XV ст. Але вона не використовувалась широко у суспільстві, лише у судах під юрисдикцією церкви [4, с. 45].

Дослідники вважають, що «Руська правда» була типовим зводом законів для тогочасного суспільства. У інших країнах існували подібні аналоги – Німеччина, Франція та інші. Сучасні дослідники відзначають, що «Руська правда» мала досить гуманістичний характер, не надто притаманний для суспільства того часу. Але все ж її норми вказують на досить примітивний розвиток правової системи та державного апарату, про що свідчить відсутність абстрактності, складності та узагальненості.

Не слід забувати, що «Руська правда» не була єдиним джерелом права того часу. Державні службовці, що чинили суд, дотримувались тих законів, які, на їх думку, були більш доцільними. У цьому якраз і полягає відмінність із сучасністю, коли дотримуються єдино вірної норми законодавства. На Русі на вибір впливали різні чинники. Це і авторитет законодавця (тому «Правда» у Середньовіччі асоціювалась із іменем Ярослава Мудрого та Ярославичами [5, с. 64]), і консервативність, що вважалась запорукою законності, і проста обізнаність у законодавстві. Цим пояснюється використання з «Руською правдою» паралельно інших законів – церковного права та збірників права з Візантії.

Як висновок варто сказати наступне:

- основу законодавства Київської Русі становили норми звичаєвого права;
- основу законодавства складали церковні устави, княжі збірники законів, двосторонні договори князівської влади з іншими князями, військом та простим населенням, яке було залежне від неї, а також договори з іншими державами.
- велику роль у формуванні давньоруського права відіграло східноримське або візантійське право.
- фактично розвиток права проходив досить поступово, з помірним відходом чи зміною усталених народних традицій, хоча у своїй основі походив від них. Яскравим прикладом цьому слугує «Руська правда», що є першою кодифікацією норм звичаєвого права.

Список використаних джерел та літератури:

1. Зимин А. А. Правда русская : [монография] / А. А. Зимин. – М. : Древлехранилище, 1999. – 427 с.
2. Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі : [навч. посібн.] / НЮУ ім. Я. Мудрого. – Харків : Право, 2014. – 344 с.
3. Федорова А. Н. Правонарушение и юридическая ответственность по Русской Правде. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – Тольятти, 2005. – 192 с.

4. Эверс И. Ф. Г. Древнейшее русское право в историческом его раскрытии / И. Ф. Г. Эверс – М. : Книга по Требованию, 2012. – 448 с.

5. Юшков С. В. Русская Правда. Происхождение, источники, значение. / С. В. Юшков. – М. : Госюриздат, 1950. – 380 с.

Осадчик Крістіна Леонідівна

студентка

ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж імені І. Я. Франка»

Права дитини в умовах війни

Де ж все-таки починаються права людини?
У місцях недалеко від будинку, таких близьких і
настільки маленьких, що їх не побачиш на
жодній карті світу. І все ж - це світ окремої
людини; оточення, в якому вона живе, школа або
коледж, який відвідує; завод, ферма або контора,
де працює. Це там, де кожен чоловік, жінка і
дитина прагне до рівної справедливості, рівних
можливостей, рівної гідності без дискримінації. І
поки ці права не придбають сенсу там, вони
будуть мати мало значення, де б то не було ще.
Якщо громадяни не будуть дбати про захист цих
прав поблизу від будинку, ми не можемо
сподіватися на прогрес у всьому світі.
Елеонора Рузвельт

Україна зіткнулася з новим явищем – діти-солдати, діти-переселенці, діти бойовиків-терористів і діти загиблих українських військових, досвіду роботи з якими немає...[1]. На війні страшно всім, але найбільш страшно дітям і за дітей. Діти-переселенці, діти які отримали психологічну травму, діти, батьки яких воюють на боці бойовиків, діти, батьки яких загинули чи поранені під час АТО, діти, які беруть (брали) участь у військових діях тощо – це нові виклики, з якими держава поки що не має досвіду роботи. Виявилось, що в українському законодавстві немає відповідей на питання, як допомогти дітям в умовах збройного протистояння, евакуації тощо [4].

Як указують фахівці у сфері національної безпеки, збройний конфлікт на Сході України різко погіршив стан у всіх сферах охорони дитинства, де Україна досягла значних успіхів та загострив ті проблеми, які ще не були вирішені (поширення соціально небезпечних та інфекційних хвороб, скорочення програм імунізації, загострення жорстокості та насильства щодо дітей та у дитячому середовищі, погіршення доступу до послуг освіти, охорони здоров'я та соціальної сфери) [1]. Широкого розголосу набули справи з викраденням українських дітей, вчиненими громадянами країни – окупанта. Діти гинуть під обстрілами, які зачіпають, серед іншого, дитячі установи. Але чи не найстрашнішим є те, що українські діти залучаються до безпосередньої участі в бойових діях. З документів вилучених у бойовиків, відомо принаймні про декілька таких випадків [3].